

ETAP II

01.02.2014

Zadanie laboratoryjne

Razem czy osobno?

W dziesięciu probówkach opisanych liczbami **1 – 10** znajdują się wodne roztwory substancji wymienionych w pierwszej kolumnie tabeli. W kolumnie drugiej podano stężenia roztworów substancji występujących pojedynczo jak i w mieszaninie, przy czym żadna z substancji nie występuje więcej niż dwa razy, a substancje oznaczone gwiazdką* na pewno występują tylko raz. Wiadomo także, że w skład każdej mieszaniny wchodzi dwie substancje.

Nazwa substancji, wzór	Stężenie roztworu
azotan(V) srebra, AgNO_3	$0,05 \text{ mol/dm}^3$
wodorotlenek sodu, NaOH *	1 mol/dm^3
kwas chlorowodorowy, HCl *	3 mol/dm^3
jodek potasu, KI	$0,2 \text{ mol/dm}^3$
tiocyjanian potasu, KSCN	$0,1 \text{ mol/dm}^3$
wodorosiarczan(IV) sodu, NaHSO_3	$0,05 \text{ mol/dm}^3$
tiosiarczan sodu, $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$	$0,05 \text{ mol/dm}^3$
chlorek miedzi(II), CuCl_2	$0,05 \text{ mol/dm}^3$
chlorek niklu, NiCl_2	$0,05 \text{ mol/dm}^3$
chlorek żelaza(III), FeCl_3	$0,02 \text{ mol/dm}^3$
chromian(VI) potasu, K_2CrO_4	$0,02 \text{ mol/dm}^3$
heksacyjanożelazian(II) potasu, $\text{K}_4\text{Fe}(\text{CN})_6$	$0,05 \text{ mol/dm}^3$

Dysponujesz tryskawką z wodą destylowaną, sześcioma pustymi probówkami i pipetkami polietylenowymi.

Na stanowisku zbiorczym masz do dyspozycji:

- kwas siarkowy(VI) o stężeniu 1 mol/dm^3 ,
- 5% roztwór formaliny w wodzie,
- 0,1% roztwór jodu w 5% roztworze jodku potasu,
- roztwory fenoloftaleiny i czerwieni metylowej.

Przed niektórymi próbami roztwory należy doprowadzić do właściwego pH wobec wskaźników, stosując rozcieńczone roztwory kwasu lub zasady.

Polecenia:

- a. (2 pkt.) Zaproponuj prawdopodobne rozmieszczenie substancji biorąc pod uwagę barwę oraz odczyn roztworu.
- b. (3 pkt.) Przedstaw możliwie efektywny plan postępowania mający na celu identyfikację zawartości probówek.
- c. (21 pkt.) Dokonaj identyfikacji substancji i podaj jej uzasadnienie poparte dwiema charakterystycznymi reakcjami.
- d. (4 pkt. – w tym 0,25 pkt. za każde niepowtarzające się równanie reakcji.) Zapisz jonowo równania zachodzących reakcji, będących podstawą identyfikacji i zaznacz, których probówek dana reakcja dotyczy. Błędna identyfikacja pociąga za sobą utratę punktów za równanie reakcji.

Sumaryczna punktacja za zadanie laboratoryjne – 30 pkt.

Uwaga! Używaj roztworów bardzo oszczędnie. Dolewki nie są możliwe!

Pamiętaj o zachowaniu zasad bezpieczeństwa podczas wykonywania analiz!

Przyjrzyj się karcie odpowiedzi. Przedstaw odpowiedź tak, by **mieściła się** w wyznaczonych polach na arkuszu. W opisie identyfikacji zastosuj czytelne skróty:

+kw. – dodanie kwasu siarkowego(VI)

bz. – bez zmian

CM – czerwień metylowa

zab. – zabarwienie

fen. – fenoloftaleina

rozp. – rozpuszczalny

form. – formalina

nierozp. – nierozpuszczalny

pr4 – roztwór z probówki 4

rozc. – rozcieńczony

Tekst poza wyznaczonym miejscem nie będzie sprawdzany!

Czas rozwiązywania zadania - 240 min

ETAP II

01.02.2014

Rozwiązanie zadania laboratoryjnego

Przykładowe rozmieszczenie substancji:

1	Jodek potasu + tiocyjanian potasu
2	Chromian(VI) potasu
3	Wodorosiarczan(IV) sodu + tiosiarczan potasu
4	Chlorek miedzi(II) + kwas chlorowodorowy
5	Chlorek miedzi(II) + chlorek żelaza(III)
6	Azotan(V) srebra
7	Chlorek żelaza(III)
8	Chlorek niklu
9	Heksacyjanożelazian(II) potasu
10	Wodorotlenek sodu

a. Barwa roztworów i odczyn a rozmieszczenie substancji	Pkt.
Trzy roztwory z probówek 1-10, tj. 2, 7 i 9 są żółte, znajdują się tam chromian potasu, chlorek żelaza(III) i heksacyjanożelazian(II) potasu, przy czym roztwór 7 jest lekko kwaśny – chlorek żelaza(III)?	0,5
Nie ma roztworu o barwie niebieskiej charakterystycznej dla akwakompleksów Cu(II), tak więc chlorek miedzi(II) musi być wśród trzech roztworów o barwie zielonej (probówki 4, 5 i 8), prawdopodobnie jako mieszanina. Jeden z roztworów jest mocno kwaśny, co wskazuje na obecność kwasu chlorowodorowego wraz z CuCl ₂ , NiCl ₂ ? Barwę zieloną miałby też roztwór zawierający FeCl ₃ i CuCl ₂ .	1
Wśród czterech roztworów bezbarwnych (probówki 1, 3, 6 i 10) mogą być azotan(V) srebra, tiosiarczan potasu, tiocyjanian potasu, jodek potasu, wodorosiarczan(IV) sodu i wodorotlenek sodu, przy czym azotan(V) srebra występuje samodzielnie, gdyż ze wszystkimi substancjami tworzyłyby trudno rozpuszczalne osady. Wyraźnie alkaliczny roztwór ma probówka 10, co wskazuje na NaOH.	0,5

b. Plan analizy	Pkt.
Wśród roztworów bezbarwnych korzystając z reakcji ze wskaźnikami znaleźć roztwór NaOH, a następnie AgNO ₃ . Po wyniku reakcji między tymi substancjami można zauważyć, czy te substancje występują samodzielnie. Korzystając z roztworu AgNO ₃ można wykryć wśród roztworów bezbarwnych jony jodkowe i tiocyjanianowe, zaś wśród roztworów żółtych jony chromianowe(VI) i heksacyjanożelazianowe(II) oraz chlorkowe z FeCl ₃ .	1,0
Za pomocą roztworu NaOH można wykryć substancje w roztworach zielonych i potwierdzi obecność jonów żelaza(III) w roztworach żółtych. Potwierdzeniem identyfikacji będą reakcje z wykrytymi jonami żelaza i miedzi z bezbarwnymi roztworami zawierającymi jony tiosiarczanowe, siarczanowe(IV), tiocyjanianowe i jodkowe (wydzielenie jodu).	1,0
Formalina reaguje z siarczanem(IV) sodu z wydzieleniem jonów wodorotlenowych, co obserwuje się przez zabarwienie fenoloftaleiny. Jony wodorosiarczanowe(IV), w odróżnieniu od jonów tiosiarczanowych, reagują z jodem z wydzieleniem jonów wodorowych, co obserwuje się poprzez czerwone zabarwienie czerwieni metylowej. Wykonanie prób charakterystycznych: dla jonów tiosiarczanowych – zmętnienie po dodaniu kwasu, dla jonów tiocyjanianowych czerwone zabarwienie po dodaniu Fe(III).	1,0

Skróty stosowane w opisie analizy:

+kw. – dodanie kwasu siarkowego(VI); bz. – bez zmian; CM – czerwień metylowa; fen. – fenoloftaleina, form. – formalina; pr4 – roztwór z probówki 4; zab. – zabarwienie; prod. – produkt(y); rozp. – rozpuszczalny; nierozp. – nierozpuszczalny rozcz. – rozcieńczony;

c. Identyfikacja roztworów			
Nr prob.	Wykryto	Uzasadnienie	Pkt.
1	KI KSCN	Bezbarwny, odczyn obojętny + kw. → bz, brak prod. gazowych, lekko żółty po dłuższym czasie + pr4 → brunatne zab. i osad, + pr3 → biała barwa osadu + pr7 → krwistoczerwone zab., z czasem przechodzi w żółte + pr6 → żółtawy osad, + pr3 → czernieje	3 id 1 uz 2
2	K ₂ CrO ₄	Żółty, odczyn obojętny + kw. → pomarańczowe zab. + pr1 → bz, + kw. → brunatne zab., + pr3 zielono-niebieskie zab. +pr6 → czerwono- brązowy osad, rozp. w kw.	1,5 id 0,5 uz 1

3	NaHSO_3 $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$	Bezbarwny, odczyn niemal obojętny + kw. → gaz o ostrym zapachu, po dłuższym czasie zmętnienie + CM → żółto-pomarańczowe zab., + I_2 → czerwone zab. + pr2 → bz., + kw. → zielononiebieskie zab. (pr3 + fen. + rozc. pr10) + (form. + fen. + rozc. pr10) → czerwone zab.	3 id 1 uz 2
4	CuCl_2 HCl	zielony, odczyn mocno kwaśny + H_2O (rozcieńczenie) → niebieskie zab. + pr10 → pierwsze krople bz, przy wielu kroplach niebieski osad + pr6 → osad biały, serowaty, ciemniejący na świetle + pr9 → osad brunatny	3 id 1 uz 2
5	CuCl_2 , FeCl_3	zielony, odczyn niemal obojętny pr10 → po 1 kropli osad brunatny, po kilku dalszych kroplach osad niebiesko- brunatny + pr1 → osad, czerwonebrunatne zab. + pr3 biały osad + pr9 → granatowoczarny osad	3 id 1 uz 2
6	AgNO_3	bezbarwny, odczyn lekko kwaśny + pr1 → białozółty osad + pr3 → bz, po czasie nikłe zmętnienie, +pr10 → białobrunatny osad, rozp. w kw.	1,5 id 0,5 uz 1
7	FeCl_3	żółty, odczyn lekko kwaśny + pr1 → krwistoczerwone zabarwienie, po kilku min żółte + pr3 → pomarańczowe zabarwienie, po czasie odbarwia się + pr9 → niebieskogranatowy osad,	1,5 id 0,5 uz 1
8	NiCl_2	zielony, odczyn obojętny + pr10 → zielonkawy osad, nierozp. w nadmiarze NaOH, rozp. w kw. + pr9 → szarozielony osad, nierozp. w kw.	1,5 id 0,5 uz 1
9	$\text{K}_4[\text{Fe}(\text{CN})_6]$	żółty, odczyn obojętny + pr6 → żółtawe zmętnienie, + kw. → bz + pr4 → czerwonebrunatny osad, nierozp. w kw. pr7 + pr4 → po czasie bezbarwny, + pr9 → błękitny osad	1,5 id 0,5 uz 1
10	NaOH	bezbarwny, odczyn mocno alkaliczny pr4 + pr10 → niebieski osad, nierozp. w nadmiarze pr7 + pr10 → rdzawo-brązowy osad, nierozp. w nadmiarze +pr6 → białobrązowy osad, rozp. w kw.	1,5 id 0,5 uz 1

Lp	Numery probówek	Równanie reakcji	Pkt.
1.	prob. 1 + prob. 6	$I^- + Ag^+ \rightarrow AgI \downarrow$ $SCN^- + Ag^+ \rightarrow AgSCN \downarrow$ żółty biały	0,5
2.	prob. 1 + prob. 2 +H ₂ SO ₄	$2CrO_4^{2-} + 6I^- + 16H^+ \rightarrow 2Cr^{3+} + 3I_2 + 8H_2O$ żółty brunatny	0,25
3.	roztw I ₂ + prob. 3	$I_2 + HSO_3^- + H_2O \rightarrow 2I^- + SO_4^{2-} + 3H^+$ brunatny bezb. + CM - czerwony	0,25
4.	prod. równ. 2 + prob. 3	$I_2 + 2S_2O_3^{2-} \rightarrow 2I^- + S_4O_6^{2-}$ brunatny zielonkawy od Cr ³⁺	0,25
5.	prob. 1 + prob. 4	$4I^- + 2Cu^{2+} \rightarrow 2CuI \downarrow + I_2$ $CuI + SCN^- \rightarrow CuSCN \downarrow + I^-$	0,5
6.	prob. 1 + prob. 4	$Fe^{3+} + SCN^- \rightarrow FeSCN^{2+}$ $2FeSCN^{2+} + 2I^- \rightarrow 2Fe^{2+} + I_2 + 2SCN^-$	0,5
7.	prob. 2 + prob. 6	$2Ag^+ + CrO_4^{2-} \rightarrow Ag_2CrO_4 \downarrow$ żółty czerwono-brunatny	0,25
8.	prob. 3 + prob. 6	$SO_3^{2-} + 2Ag^+ \rightarrow Ag_2SO_3 \downarrow$ $Ag_2SO_3 + H_2O \xrightarrow{T} 2Ag + SO_4^{2-} + 2H^+$	0,5
9.	prob. 3 + prob. 6	$S_2O_3^{2-} + 2Ag^+ \rightarrow Ag_2S_2O_3 \downarrow$ $Ag_2S_2O_3 \downarrow + H_2O \rightarrow Ag_2S \downarrow + SO_4^{2-} + 2H^+$	0,5
10.	prob. 3 + H ₂ SO ₄	$S_2O_3^{2-} + 2H^+ \rightarrow S \downarrow + SO_2 \uparrow + H_2O$ $SO_3^{2-} + 2H^+ \rightarrow SO_2 \uparrow + H_2O$	0,5
11.	prob. 4 + prob. 6	$Cl^- + Ag^+ \rightarrow AgCl \downarrow$ $2AgCl \xrightarrow{h\nu} 2Ag + Cl_2$	0,5
12	prob. 4 + prob. 10	$Fe^{3+} + 3OH^- \rightarrow Fe(OH)_3 \downarrow$ $Cu^{2+} + 2OH^- \rightarrow Cu(OH)_2 \downarrow$	0,5